

Problém s perspektívou o ilustráciách Ivany Šátekovej

Je také ľahké ju zaškatulkovať. Feministka! Aktivistka! A ešte aj LGBTI+ friendly! (Proti)národná! (Proti)slovenská! Veď hej, je jej plno. Produktívna! Reaktívna! V knihách, v časopisoch, v novinových špeciáloch.

A ešte aj komentuje to, čo robí.

Chápete...

Všetko ju dráždi. Vety z novín, neschválené zákony, schválené zákony, to, ako sa tu komu žije, každodenné boje: ako existovať bez strachu, bez nenávisťi, dokonca (napíšem to slovo) „slobodne“. Štartuje sa cez rôzne informácie a jej ilustrácie – veľké aj „bodky“ – potom spája... hm. Efekt víru.

Rozumieme si, však?

Vír je prudký, rotujúci prenos látky (alebo témy, ak chcete), ktorá krúži okolo pevnej osi. A presne to Ivana Šáteková robí: vrství veľké množstvá myšlienok, podnetov, potom ich preberá a čistí, až kým z nich nedostane esenciu vo veľmi subtilnom geste. Je úplne jedno, či to robí čiernym perom, plochým štetcom, či vyšívá, zlepuje alebo dáva na tablet, stále to funguje rovnako.

A je vlastne dosť zvláštne, že to funguje – jej ilustrácie sú totiž „bez perspektívy“.

Nie „akoby“, ale naozaj.

Jej hrdinovia a hrdinky často uviaznu v lineárnom rade, „v území nikoho“, bez pevného bodu – ťažiskom sú oni y sami*y. Ich príbeh sa odohráva v minimálnom priestore, nemusíte očami behať po celej ploche, vidíte, že za ľuďmi buď nie je „nič“, alebo je tam kaligrafické gesto, ťah štetcom.

Tým, že vás (čo sa na jej diela pozeráte) nič neruší, nemusíte nič s ničím spájať, stačí sa pozrieť – a príbeh, ktorý vám autorka chce prerozprávať, je jasný.

Keby sme si porozkladali jej ilustrácie a išli od jednej k druhej napríklad chronologicky, bolo by to jednoduché. Súvislosti, prečo čo kedy vzniklo, sú tak veľmi jasné, stačí ich poprepájať s reálnou spoločenskou situáciou, otvoriť si správy v médiách. Je to tam!

Tam niekde, v glosovaní vecí, ktoré sa reálne dejú, sa začal rodiť „ten známy Šátekovej rukopis“. Tenké pero, subtilná čierna línia, postava často v kroji. Len tak, v každodennej situácii. Momentky.

Tak ju poznáme napríklad v sérii mikroglos o LGBTI+ ľuďoch, ktorá vyšla v Denníku N. Vtedy svojim Slovenkám a Slovákom pridala (do rúk alebo do oblečenia) nielen obvyklú (krvavú) červenú, ale aj niečo malé, dúhové. A zafungovalo to: vyvolala v čitateľstve celý register emócií od nehy (keď dve ženy len tak, pred dovolenkou alebo po nej, sedia vedľa seba na dúhovom kufri) cez smiech (keď ilustruje veselé časti bežného života kvír rodičovstva) až po zhustený žal, keď sa pozeráme na ilustráciu vraždy (ach, ako strašne to znie) na Zámockej ulici – na dievča v kroji, ktoré plače do dúhovej vľajky.

V ilustračnej tvorbe Ivany Šátekovej však tento input – minimalistický výraz, ukotvený v geste „tu a práve teraz“, často ešte podčiarknutý miniatúrnosťou postáv – vznikol už o niečo skôr.

V zbierke Mirky Ábelovej Básničky pre domáce paničky.

V nej si vo vtipnej (ale fakt vtipnej) každodennosti premieňajúcej sa hrdinky – ženy v baletnom kostýme a piškótach - strieľa z balansu v predpísaných krokoch, zo snahy byť vždy „tip-top“. Aj keď žehlí, aj keď vrta, aj keď vlečie tašku s nákupom. Vysmieva sa z jej premeny, z uvoľnenia, keď sa konečne vyzuje, keď sa vyzlečie do spodnej bielizne, uvoľní si šnurovanie.

Tento typ tvorby má svoje riziká. Nielenže je to balans na okraji karikatúry – teda niekde medzi „ume-ním“ a „lowbrow“ –, ale aj samotná filozofia je v konečnom dôsledku ubíjajúca neustálym opakovaním. Koniec-koncov, sama to hovorí: „Ako ma stiahla vlna angažovanosti, tak sa z nej neviem teraz vykopať.“

A nielen ona – stáva sa ľahko zaraditeľnou, doslova „značkou“. Obsah pretláča výraz.

(Priznám sa: aj mňa, keď píšem tento text, tá veľká produkcia, tie opakované formáty zvädzajú k povrchnosti. Feministka! Aktivistka! A ešte aj LGBTI+ friendly! (Proti)národná! (Proti)slovenská! Načo hovoriť viac. A pritom je o čom.)

V čase sa vo svojich ilustráciách mení, dozrieva. Stačí sa pozrieť na jej ženské postavy, ktoré rokmi dostávajú nečakanú hĺbku.

Napríklad titulná stránka ôsmich zemplínskych príbehov *Korene* od Emílie Sičákovej Beblavej. Nič, iba žena čítajúca si za kuchynským stolom. Ešte v pracovných šatách, ako keby len odniekiaľ odbehla. Ale aká je uvoľnená! Ako keby si bola istá, že ju v tej chvíli nikto (okrem ilustrátorky) nevidí. Ohnutý chrbát, padnuté líca, rozkročené nohy, čo trochu zmierňujú nepohodlie na stoličke. Je sama, naozaj sama, len s popísanými papiermi.

Alebo Božena Slančíková Timrava vo výbere próz *Meno mám zo studničky*, ktorú posadí priamo na titulku. Žiadne hľadanie hlavnej linky ani spojnice príbehov, žiadne vyťahovanie myšlienky z textu, len autorka. „Táto kniha ti patrí, je tvoja,“ odkazuje jej. Aj autorku necháva „svoju“, autentickú, neskrášenú. V sede, aký majú ľudia, čo sa veľa nehýbu, je trochu zošuchnutá, ani si neuvedomí, že pritom vypúča brucho, nevypína sa, nezdvíha bradu, aby „vyzerala lepšie“. Len tak v tej ilustrácii „je“.

Vôbec svoje ženské postavy nešetří. Necháva čitateľstvo nazerať do ich súkromia, žiadny priestor pre ňu nie je dost intímny.

A zdá sa, že ten tichý konflikt „žena vs. ostatní“ dokáže vtlačiť takmer všade.

Aj keď vedie vzpurný dialóg s Milanom Rúfusom vo výbere Milana Richtera z jeho diela *Studnička*, kde skolonizovala nekonfliktné, láskavé až ornamentálne verše expresívnym rytmickým rozmachom plochého štetca (vidíte to, tie ťahy sú ako údolia). Pridala im energiu, rustikálne metafory sa medzi ilustráciami stali bežnými (v tom dobrom zmysle slova), čiastočne sa stratila ich „pseudosviatočnosť“, povinná pri povinnom čítaní klasikov a očakávaní, ako ich (v lepkavej tradícii popisnosti) treba ilustrovať.

A nešetří ani seba.

Keď rieši hrubosť voči ženám v doposiaľ nevydanej knihe – to, ako sa k nim spoločnosť správa, keď ich dovolí zabíjať a ešte aj o tom pateticky spieva v baladách – vtedy je veľmi intenzívna! Jej postavy a hrôza z toho, čo zažívajú, sa tým, aké sú malé, samy, nevýznamné, strácajú v tmavej krajine.

Nahnevaná žena, ktorá proti zlým veciam kráča umením.

Bez fráz.

A bez perspektívy.

Výstavu Mňa už to nebaví sme koncipovali na 40 m2 našej TOTO! je galérie a uvidíte v nej množstvo diel – knižné výbery, mémy z časopiseckých špeciálov, aj tie zatiaľ nevydané, v náčrtoch, aj porcelánové reflexie z najnovšej tvorby.

— Ida Želinská —
kurátorka TOTO! je galéria

Ivana Šáteková (1984)

je vizuálna umelkyňa – ilustrátorka, maliarka, grafická dizajnérka aj pedagogička.

Najskôr študovala na Katedre bábkarskej tvorby VŠMU, potom na Katedre maľby a iných médií VŠVU u profesora Daniela Fischera. Ilustruje... veľa. Od poézie *Básničky pre domáce paničky* Mirky Ábelovej (2016), *Nie som tvoj typ* Dereka Rebra (2018) aj *Studničky* Milana Rúfusa (2021), cez prózu pre dospelých *Meno mám zo studničky* Boženy Slančíkovej Timravy (2021), *Milý Tato* Lucie Satinskej (2022), či *Korene* Emílie Sičákovej Beblavej (2023), až po detské knižky (*Takmer dospelé poviedky* Zuzany Štelbaskej (2018) alebo *Dokonalé diéta* Evy Borušovičovej (2023)). Spolu so Slavomírou Ondrušovou a Natáliou Jarembákovou tvorí trio *Dzive*, ktoré tvorí na life paintingových akciách, je členkou autorského tímu detského časopisu *Bublina*.

Hlavný partner

u. fond
na podporu
umenia

Z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia.

Partner

CITYLIFE.SK
CO SA DEJE V BRATISLAVE A OKOLI

www.totojegaleria.sk